

## Entre la utopia i el pragmatisme: Rawls

**John Rawls va nèixer a 1921 a Baltimore (Maryland) i és conegut sobre tot per “A Theory of Justice” publicada a 1971, de la que existeix una versió castellana (FCE, Mèxic (1978) tr. Dolores González). És professor de la Universitat de Harvard. Fou famosa la seva polèmica amb Nozick, professor de la mateixa universitat, a través del llibre d'aquest últim “Anarquia, estat i utopia” publicat al 1974; la polèmica prové del fet que Nozick és lliberal extrem i proposa un estat “mínim” contrari a la intervenció estatal que defensa Rawls.**

**Comentarem el seu pensament a través de tres conferències titulades “Kantian Constructivism in Moral Theory”, ( El constructivisme kantian en la teoria moral) exposades a Columbia University a l' abril de 1980, o sia, nou anys després de publicada “A Theory of Justice”; després, foren publicades a “The Journal of Philosophy”, LXXVII (1980) a New York. Aquestes conferències contenen els punts fonamentals del pensament de Rawls.**

**A Rawls hi trobem una proposta utòpica perquè Rawls proposa un marc ètic “transcendental”, en paraules de Victoria Camps, que, com veurem, no és objectiu sinó procedimental; és tracta d'una forma d'actuació “ideal” del individu, com ho fa Kant, actuació que Rawls nomena “constructivista” .D'una altra banda la proposta té la pretensió d' aplicar aquest marc ideal a la pràctica, de forma , com diu Rawls, “raonable”. Ens plantejarem també si és possible conugar ambdós extrems.**

**Immediatament després de la publicació de “A Theory of Justice” la proposta de Rawls va provocar polèmica i va originar nombrosos estudis originats en bona part per la esperança que representa per a nosaltres, persones de l'època postmoderna, parlar de justícia al marge de l'utilitat en una societat consumista i pragmatista.**

### 1a. Conferència. Autonomia racional y autonomia plena

**Rawls diu, en començar aquestes conferències, que vol defensar el que ell anomena “constructivisme kantian”, atribut amb el que defineix el seu pensament.**

**La definició que dona de constructivisme és “una activitat mitjançant la qual unes persones, dirigides per la raó y de mutu acord, edificuen els principis de justícia”. Tenim, doncs, dues característiques del constructivisme de Rawls: la racionalitat i el contracte social. En aquesta primera conferència aborda aquests dos caràcters.**

## La racionalitat

En política, la única mena de comportament moral regulable, segons els liberals i segons el mateix Rawls, cal establir una forma d'obrar que faci acceptables les actuacions de les persones i les institucions que integren la societat. Per a Rawls, el comportament adequat per aconseguir-ho consisteix en decidir a cada moment quina és la concepció de la justícia més raonable de totes, en virtut de com cadascú concebeix la relació entre a) la seva persona i els seus drets i b) els caràcters generals de la cooperació mútua.

Kant, autor a qui fa referència constantment Rawls en les conferències, ho plantejaria així: quins principis acordarien les persones morals si estiguessin representades equitativament, en conjuntar els seus pensaments amb les institucions vigents i acceptades? Per a Rawls, com també per a Kant, no es tracta mai de arribar a una veritat moral prefixada amb independència de la nostra concepció de nosaltres mateixos sinó que totes les decisions provenen de la adequació entre la nostra pròpia concepció i les institucions socials. Com diria Kant, la decissió ha de ser autònoma i això significa que, en aquestes decisions, nosaltres sempre ens hi trobem implicats.

Ronald Dworkin, defensor d'un liberalisme igualitari ("Los derechos en serio" "La comunidad liberal"), ens parla de la necessitat d'un "sentit comú" a filosofies com la de Rawls. El sentit comú o "sentit de la justícia" ("sentit moral" de Hume?) és un tipus de sensibilitat necessària per captar les creences vigents que, suposadament, són necessàries per organitzar la societat i per trobar una concepció congruent amb la nostra concepció de nosaltres mateixos. Cal, doncs, sintetitzar la moral acceptada, amb la nostra visió personal de l'home.

El constructivisme de Rawls el podem entendre també, diu Dworkin, com una síntesi entre la tasca concreta, es a dir, la nostra manera de concretar la justícia mitjançant l'acció i els primers principis de la justícia: la llibertat i la igualtat, entesos de manera general i abstracta; es a dir, el constructivisme provindria d'una síntesi entre la pràctica i la teoria.

Actuar d'aquesta forma, diu, és raonable, (per a Kant "*Vernunftglaube*") i aquí raonable cal distingir-ho de racional que seria actuar amb ple coneixement. És raonable perquè es tracta d'una tasca constant i mai acabada, sense seguretat absoluta d'haver assolit el camí adequat, a diferència de la tasca racional que seria una actuació conseqüent amb uns principis prefixats. Allò raonable segueix un camí inductiu i allò racional, deductiu. En aquesta forma d'actuar raonable i no pas en uns objectius concrets, hi trobem la proposta utòpica de Rawls, com també la de Kant, per a qui l'acció ha de ser sempre "ben intencionada".

## El contracte social, la posició original i el sentit de la justícia.

Introduïrem ara alguns conceptes bàsics del pensament de Rawls. El primer d'ells és el mutu acord. Per a ell, la justícia ha basar-se en el mutu acord. Entre Locke i Rousseau, Rawls es decantaria pel segon; mentre Locke defensa les llibertats cíviques individuals i se situa en una posició més primitiva, Rousseau, en canvi, defensa les llibertats polítiques, basades en l'acció mútua entre tots i pren a l'home moral com a ésser social. Per a Rawls la justícia només pot entendre's en aquest segon sentit, és a dir, com a tasca col·lectiva mitjançant un contracte social.

Com ja hem explicat, l'adequació entre conviccions socials i concepció personal s'efectua mitjançant el "sentit de la justícia". Mitjançant aquest sentit, distingim els processos polítics justos d'altres - posa com exemple l'esclavitud- immorals. Aquest sentit de la justícia sorgeix, sobre tot, en el que ell nomena "posició original".

La posició original és una situació fictícia i també utòpica, on unes persones lliures i iguals fan un contracte equitatiu per a totes. Com diu Dworkin, "la posició original" no és un postulat fonamental de la teoria de Rawls sinó més aviat un recurs per posar en relació els dos extrems que cal sintetitzar en la construcció de la justícia.

A partir del "sentit de la justícia", en aquesta utòpica i mai aconseguida posició original, pot construir-se la filosofia moral; aquesta tindria com a tasca proporcionar una estructura de principis filosòfics per a fonamentar les conviccions immediates de la societat. Cal equilibrar supòsits explicatius i conviccions immediates, equilibri que mai és del tot satisfactori.

La justícia esdevé aleshores "procedimental". Tracta d'apropar principis socials i concepció d'individu, tasca concreta amb primers principis de la justícia i conviccions socials amb les seves explicacions filosòfiques.

És important senyalar que aquesta justícia, en la posició original, exigeix que les parts contractants en les seves deliberacions no estiguin vinculades per cap principi de justícia anterior i extern a elles. "No existeix cap punt de vista extern a la pròpia perspectiva de les parts". La justícia ha de sorgir d'elles mateixes; cal que sigui "autònoma".

### La exigència utòpica de la posició original: el vel de l'ignorància"

Podem distingir en les parts que fan el contracte dues facultats:

La primera facultat és un sentit de la justícia, derivat del sentit comú, que serveix per a entendre la justícia aplicar-la i actuar segons els seus principis.

La segona facultat que tenen les parts contractants és la de perseguir una concepció racional del bé. El bé entén en un sentit filosòfic, com a ideal superior. Aquesta segona capacitat significa que totes les persones cerquen un interès superior malgrat no tingui sentit per a elles buscar un interès suprem, perquè teòricament no poden conèixer mai els fins últims de la societat. Ja hem dit que actuen de forma raonable però no són del tot racionals.

Per a poder perseguir el bé com a ideal, les persones, en la posició original no poden conèixer els seus guanys previsibles ni, per tant, tenir en compte els seus fins particulars, malgrat vulguin el bé en general i, com a conseqüència, també el seu. Per això es troben, segons Rawls, en una posició fictícia: sota el vel de la ignorància. En paraules de Rawls "no han de conèixer el seu status ni la seva assignació en talent, fortuna y capacitats naturals" i, per tant, no poden mirar per a elles en particular. Només coneixen el que és bo per a tots i, conseqüentment, també per a elles. Només així, els integrants de la posició original, a causa del vel de l'ignorància, poden definir els caràcters de la justícia adequats. Rawls posa l'exemple de repartiment d'un pastís: el repartiment és just si el que el divideix, "sota el vel de l'ignorància", sap que pot quedar-se amb l'últim tros. Teòricament els integrants de la posició original no estan així determinats per cap principi aliè a la pròpia construcció de la justícia, i ignoren la part que els tocarà en la repartició.

### Bens primaris

En fer justícia, cal repartir primer els bens primaris. Els bens primaris són els bàsics, "els que cal instituir com a condició social indispensable i mitjà omnivalent perquè tothom pugui exercir les seves facultats morals i perseguir els fins últims".

Els bens primaris estan constituïts a) per llibertats bàsiques: de consciència, pensament, lliure elecció d'ocupació i càrrecs i b) per un repartiment equitatiu de riquesa com a valor de canvi per a obtenir el que es desitja. Els bens primaris creen les bases socials de respecte a un mateix i constitueixen la persona moral; per això són fonamentals. Cada societat, però, farà la seva diferent valoració de quins són els bens primaris.

### Bens primaris i autonomia

Quina és la relació entre els bens primaris i autonomia racional?. Comencem per a dir que les parts no s'han de moure per interessos egoistes, com menjar i beure, sinó per interessos que els permetin a elles, individualment, desenvolupar-se com a persones morals. La forma d'aconseguir-ho és que les parts contractants siguin "mútuament desinteressades". Això vol dir que les parts contractants no poden entendre el bé general en les altres persones

**i, per tant, només poden aconseguir el bé general de tots a través del que entenen que és el bé particular de cadascú.**

### **La autonomia racional i la autonomia plena**

**Autonomia racional significa que es busca una justícia que beneficiï a cada participant; aquesta tasca es troba en poder de les parts. Els contractants han de ser sensats i utilitzar els mitjans adequats per a obtenir els fins que els beneficien com a homes malgrat no poden buscar el benefici egoista ja que no coneixen les seves circumstàncies particulars i, per tant, no poden buscar el benefici particular en detriment del benefici dels altres. La “autonomia racional” implica que les parts es mouen per interessos vinculats a la idea del bé però no per impulsos de tipus inferior.**

**Autonomia plena, en canvi, significa que es busca el benefici de tothom. Correspondria a la pretensió kantiana del “bé per a l’humanitat”. Aquesta tasca no es troba en poder de les parts contractants perquè no dominen la totalitat ni poden seguir cap concepció del bé més enllà del propi coneixement d’elles mateixes, que és allò que tenen més a prop però el bé de tots serà la conseqüència de la busca individual del bé. La autonomia plena correspon, per a Rawls, a un coneixement racional complet deduït de una teoria filosòfico-social.**

**Amb els conceptes d’autonomia racional i autonomia plena Rawls conicideix, altre cop, amb Kant per a qui la moral es regeix, d’una banda, pel imperatiu categòric (moral procedimental) i, d’altra, vol realitzar el bé suprem (moral teleològica, dirigida per la raó)**

**Raonable i racional corresponen respectivament a autonomia racional i autonomia plena. A causa del vel d’ignorància allò raonable és anterior i subordina allò racional. Totes les persones tenen una concepció del bé que prové del seu guany raonable i aquesta és la base que fonamenta un posterior coneixement més racional.**

**Que allò raonable enquadri allò racional és característica fonamental de l’empirisme i també de la “raó pràctica” kantiana que es caracteritza per les deliberacions. La “raó pràctica pura” kantiana, en canvi, començaria pel altre extrem i posaria restriccions en la deliberacions. Per a Rawls, que dona prioritat a la raó pràctica, els principis de justícia són previs a la concepció del bé. Hi ha prioritat d’allò recte sobre allò bo i aquesta seria la característica del constructivisme de Rawls.**

### **Autonomia de la moral de Rawls**

**Segons Rawls, la seva moral és autònoma. Schopenhauer va criticar Kant dient que defensava els altres en situació de desgràcia per a buscar el seu favor i que, per tant, la seva moral era heterònoma. Per la mateixa raó, diu Rawls, Schopenhauer criticaria la seva**

doctrina, perquè les parts no son desinteressades. Però Rawls podria contestar que elles no busquen profit material sinó uns bens suprems i que construeixen la justícia des de elles mateixes. Una justícia per a tots seria objectiva i llunyana; una justícia buscant el bé d'un mateix implica la persona en la seva tasca i només així pot ser autònoma.

Podriem reflexionar sobre aquest punt citant una classificació que fa Dworkin de teories polítiques en teories basades en objectius, teories basades en drets i teories basades en deures.

Les teories basades en objectius no busquen el bé de l'home. Trobem, aquí, els fascismes, ( busquen l'organització política) i moltes formes de utilitarisme (busquen bens externs).

Les teories basades en deures i drets tenen com a centre l'individu. Les que es basen en deures busquen la qualitat moral d'un individu determinat i proposen codis de conducta per aconseguir-la. L'imperatiu categòric kantian, per exemple, es basaria en deures.

Les que es basen en drets busquen la independència i llibertat de l'individu. Moltes ètiques revolucionaries i utòpiques es basen en drets i també el constructivisme que proposa Rawls. La doctrina de Rawls es basa, doncs, en drets. Només en un contracte social utòpic, basat en drets, cada part pot posar el vet a cadascuna de les altres. Posar el vet no tindria sentit en una teoria basada només en objectius.

Per a mostrar les diferències de plantejaments entre aquests grups de teories, podríem imaginar-nos un advocat que defensés un acusat d' un delictes d'injúries. Plantejaria el cas de diferent manera segons el fonamentés en deures o en drets.

Els partidaris de la fonamentació en els deures diuen que només es pot ser lliure si assumim les normes universals . Però aquesta moral dels deures abandona immediatament el propi interès per consideracions relatives al deure, es converteix en una moral independent de la persona i deixa de ser autònoma. El deure pel deure és una aberració. En una teoria basada en drets, en canvi, 1) Es pot posar el vet en el exercici dels propis drets o del propi interès i, per tant, la teoria està més a prop de nosaltres i 2) pot propiciar una teoria dels drets naturals per a mantenir a ratlla les tiranies.

Els drets de Rawls passen de ser convencionals o jurídics a ser naturals. No poden ser el producte d'un acte de legislació sinó que són previs a qualsevol legislació.

## **2a Conferència. Representació de la llibertat i la igualtat**

**Els dos principis en que es basa la construcció de la justícia a “A Theory of Justice”, foren formulats inicialment així.**

**1-Tothom ha de tenir el mateix dret a la llibertat bàsica més amplia possible, compatible amb la llibertat similar d'altres persones**

**2-Les desigualtats socials i econòmiques han de estructurar-se de forma que:**

- a) Han de redundar raonablement en benefici de cadascú**
- b) Han de estar lligades a llocs i oficis oberts a tothom.**

**En “A Theory of Justice” afegeix: “Tots els bens socials primaris-llibertat d'oportunitats, renda i riquesa, totes elles bàsiques per al respecte d'un mateix - han de estar distribuïts equitativament excepte quan una distribució desigual d'aquests bens vagi en benefici dels menys afavorits” ( Mass p. 303)**

### **Publicitat**

**Es imprescindible la transparència a través de la publicitat per a posar de manifest el grau de llibertat i d'igualtat que hi ha i com estan distribuïts La publicitat pot considerar-se en tres nivells:**

**En un primer nivell, la societat ha de conèixer els principis públics objectius de justícia que regulen la societat. Requereix que les parts es posin d'acord sobre les regles de la prova i forma de raonament que han d'utilitzar per a decidir si les institucions són justes. Es tracta d'acceptar formes de raonaments comunes y principis de la ciència acceptats universalment.**

En un segon nivell, cal també conèixer les creences bàsiques sobre el que està bé, acceptades per gairebé tots, i que poden ser investigades amb procediments coneguts per tothom. En una societat ben ordenada els ciutadans coneixen aquestes creences comunes i bàsiques. Dit d'altra forma: en instaurar la posició original las parts han de raonar utilitzant les creences generales.

Per a Kant , diu Rawls, “la més raonable concepció de la justícia és la concepció que les parts adoptarien si coneguessin totes les creences importants i vertaderes concernents a la naturalesa humana “ Però “no hi ha cap acord establert sobre aquestes matèries”, diu Rawls i aquest fet ens porta a “ no poder esperar cap acord raonat i lliure de coaccions”, si bé hem de evitar caure en un escepticisme.

El fet és que hi ha profundes diferències en matèria moral o religiosa entre els ciutadans i, per tant, només poden entrar en aquest nivell les creences generals. Per exemple, en una societat ben ordenada hi ha d'haver llibertat religiosa però només es pot arribar a un enteniment per a reglamentar les necessitats bàsiques en matèria de religió perquè cadascú pugui seguir la seva creença.

En un tercer nivell, hi ha d'haver una justificació completa de la concepció pública de la justícia, de perquè escollim un camí i no un altre. Aquesta publicitat sembla adequada per a una concepció de la justícia social i política i, a llarg termini, serveix per a modelar la societat. Es lògic doncs, que les persones lliures actuïn amb publicitat plena perquè els fonaments de les tendències socials han de resistir anàlisis públics. Malgrat que l'actuació funcionés bé, si no fos pública, hauria d'eliminar-se.

Una societat ben ordenada hauria de tenir publicitat plena, és a dir hauria de satisfer els tres nivells per a fer pública la cooperació equitativa i profitosa de totes les parts

### Llibertat (primer principi)

En una societat ben ordenada las persones es consideren lliures i iguals perquè totes tenen la possibilitat de perseguir la justícia de forma igualitària. Considerem la llibertat sota tres aspectes.

A- Tots els ciutadans són lliures perquè tots tenen la facultat moral de conèixer el bé i poden canviar la seva concreció. El bé no només es un sistema de fins últims, sinó també una visió de les relaciones concretes amb les altres persones.

B- Ser lliure comporta poder materialitzar els drets de cadascú, drets que no deriven de deures y obligacions prèvies; són la font autoriginant de reivindicacions. Aquestes pretensions dels ciutadans, quan son públiques, han de ser coherents entre sí i lligar amb les creences normalment acceptades, malgrat que en assumptes estrictament personals un pugui actuar sense lligar el seu comportament amb la opinió de la majoria.

**C- Ser lliure implica responsabilitat respecte als propis fins; cadascú ha d'ajustar les seves metes al que raonablement pot esperar**

### **Representació formal de la llibertat**

**La llibertat és, per tant, font autooriginant de pretensions. Tots els ciutadans són membres plenament cooperatius de la societat en la vida completa; malgrat uns entenen més profundament la justícia que altres, tots tenen un sentit de la justícia.**

**La llibertat està representada en la posició original de manera purament formal perquè en no haver-hi acord concret, el sentit de la justícia de les parts no té contingut; és només la possibilitat de posar en pràctica la llibertat. Les parts són lliures i volen promoure les llibertats a través de la adequada distribució dels bens primaris.**

**Segons Dworkin, els homes de Rawls han ordenat la vida comuna, des de la seva posició utòpica i irreal, per sobre dels objectius individuals. Ignoren l'interès personal, i, per això, són molt abstractes; es a dir, el dret bàsic per a Rawls no pot ser cap objectiu individual perquè les persones no el coneixen. Per tant, el dret bàsic fonamental es el dret abstracte i el primer d'aquests drets es el dret a la llibertat. Només des d'aquesta posició abstracta i irreal es possible actuar moralment. (És aquesta una característica de qualsevol moral?). Una moral ha d'estar per sobre de l'interès material immediat i ha de buscar sempre interessos suprems, que resulten ser interessos iguals per a tothom.**

**No es pot argumentar en contra, dient que les restriccions cognoscitives, degut al vel de l'ignorància, impedeixen un acord d'ordre suprem o sigui amb ple coneixement perquè la consecució d'aquest acord mai es possible; només es pot intentar de vincular les aspiracions de la persona particular amb la idea de bé i aconseguir un constant ajustament. En el constructivisme kantian que defensa Rawls "les persones estan per sobre dels seus propis fins darrers"**

**Per això, distingeix Rawls entre un vel de l'ignorància espès i un menys espès i aquí es mostra realista amb la naturalesa humana. Segons la concepció kantiana, diu Rawls, cal que hi hagi vel d'ignorància el "més espès possible" perquè si no hi ha posicions de força tothom es imparcial; "les parts no han de ser influïdes per cap informació particular que no formi part de la seva concepció del bé".**

### **La igualtat (segon principi)**

**Tothom ha de tenir una mínima capacitat per a la personalitat moral, o sia que són exigibles els bens primaris imprescindibles per a aconseguir-la. En aquest sentit tothom és igual i ha de ser representat d'igual forma. S'objecta, diu Rawls, que la posició**

**original no és equitativa per qui té talents naturals superiors ni per qui ha adquirit certes habilitats. Però aquestes objeccions no tenen en compte el problema de fons, es a dir que busquem principis per a regular la estructura bàsica en que hem nascut a fi de obtenir la “capacitat completa per a posseir una personalitat moral”**

**Molts autors han polemitzat sobre si és la igualtat o la llibertat el primer principi per a Rawls. En la exposició dels dos principis la igualtat ocupa el segon lloc, però, malgrat tot, no sembla que pugui considerar-se de forma independent a la llibertat. Això es degut a que els homes i les dones de la situació original no tenen més remei que protegir la igualtat degut al vel de l'ignorància i per això ningú pot assegurar-se una posició de privilegi. D'altra banda, cal que siguin igualment lliures des d'un començament..**

**Podem entendre, segons Dworkin, l'igualtat de Rawls de dues maneres:**

**a) Igualtat com el respecte degut a les persones; és la igualtat fonamental i és anterior al contracte; consistirà en buscar que hi hagin les mateixes oportunitats en fer oposicions i obtenir càrrecs. Per a Rawls, en la posició original, només hi ha igualtat formal. Les condicions materials doncs, deriven del contracte i no es troben en la posició inicial.**

**El dret fonamental o bàsic a igual respecte, a diferència de les igualtats concretes, no és producte del contracte sinó condició del contracte. Primer, doncs, hauríem de suposar una igualtat i després fan un repartiment equitatiu amb un contracte. Per tant, pot dir-se que la justícia com equitat descansa sobre la base, anterior al contracte, de que tots mereixen igual respecte i consideració i que en aquesta igualtat no hi intervé el dret que tenen per naixement, fortuna etc, sinó només la seva condició de éssers humans.**

**b) Igualtat en distribució d'alguns bens. Buscarà que hi hagi ingressos econòmics o de status semblants així com una defensa de una igualtat mitjana. Deriva del contracte.**

**Interpretacions de la “igualtat a Rawls. Rawls contra la societat meritocràtica**

**Dworkin s'oposa a la interpretació d'alguns juristes que creuen que les disquisicions polítiques i institucionalitzades de Rawls serien formes idealitzades de les que es troben ara en vigor als EEUU, per tant, les d'una democràcia constitucional lliberal . La raó que dona Dworkin és que el supòsit més bàsic de Rawls no és que tots els homes tenen dret a certes llibertats concretes sinó que tenen dret a igual consideració i respecte davant la llei . Aquest supòsit seria**

negat pels que consideressin que la utilitat, el triomf o un status, és més fonamental que qualsevol dret natural inclòs el dret a la igualtat, o sia, pels que creuen en una ètica dels objectius més que en una ètica dels drets, creença molt generalitzada en la pràctica política dels EEUU.

Efectivament si Rawls sosté que el dret fonamental a la igualtat exigeix una consideració lliberal és perquè creu que en una posició original els homes defensarien les llibertats bàsiques en interès del dret a la igualtat, perquè la amenaça al seu autorespecte el considerarien més greu que la amenaça a la igualtat de respecte. Com a mínim cal tenir llibertat per a posseir personalitat moral i poder reivindicar els drets que corresponen a cada parsona. Amb falta de llibertat, la dignitat de cadascú està amenaçada. Quan es treu la llibertat un no té ja la sensació de tenir garantida la igualtat.

Per tant, Rawls es pronuncia contra la meritocràcia per violar la equitat. Una societat meritocràtica és un perill per a les interpretacions dels preceptes de la justícia, malgrat aquest tipus de societat sigui corrent en una democràcia” (Ib p 107) Per a Rawls, el talent és un actiu social i ha d'estar al servei de tots, però, sobre tot dels menys afavorits. El seu projecte seria més que “a cadascú segons les seves capacitats”, “a cadascú segons les seves necessitats” o sia un projecte socialista.

També Bell es pregunta, com Dworkin, si Rawls és un liberal clàssic o no ho és, si l' expressió de Rawls: “Igualment oberts” significa només igualtat d'oportunitats, com ha sigut sempre la norma del liberalisme convencional. Aquest liberalisme parteix d' un punt de partida igual però accepta un repartiment desigual; en la pràctica, com a conseqüència, el resultat es desigual i depèn de les capacitats.

També Bell, com Dworkin, discrepa d'aquesta interpretació. Rawls, diu, busca la igualtat del resultat, fet que podem copsar amb frases com aquestes: “ Ningú ha fet mèrits per aconseguir la seva major capacitat natural ni mereix una posició de començament més favorable” i “es pot disposar la estructura bàsica de forma que redundi en benefici dels menys afortunats” Van, doncs, aquestes afirmacions contra el principi d' eficàcia, del que un exemple seria “val més el temps d'un alt executiu que el d'un obrer”. Quan es fa al contracte, les parts no han de conèixer qui sortirà beneficiat o perjudicat.

Un altre comentari que fa Bell és que la igualtat material no pot estar per sobre de la formal perquè la igualtat material es fonamenta en el “desavantatge”. Però quin és el significat de desavantatge? De vegades, contesta, el sentiment de falta de equitat depèn de les expectatives i del grau de privació. Per exemple, en renda i riquesa, de vegades grans disparitats de fortuna se accepten com a correctes si els individus creuen que s' han aconseguit de forma correcta. Cal buscar una norma suficientment general com a base per a poder-la aplicar a tots i que no sigui la igualtat material.

### **3a conferència. constructivisme i objectivitat**

**Per definir millor el seu pensament, en aquesta tercera conferència, Rawls el compara amb escoles i autors anteriors.**

#### **Diferència entre el pensament de Rawls i el de Sigwick**

**Per aclarir la seva postura constructivista i antidogmàtica, Rawls la contraposa a la de Henry Sigwick exposada a “The Methods of Ethics” (1874). Sigwick defineix així la teoria moral: “Per teoria moral entenc l’estudi sistemàtic i comparatiu de concepcions morals, partint d’aquelles que històricament i segons concepció corrent semblen més importants”. La obra esmentada, diu Rawls té dues limitacions: 1- No es fixa en el paper social de la moralitat 2- Limita la moral a ètiques conegudes, és a dir a un coneixement de concepcions existents. Per Sigwick, continua comentant Rawls, no és possible el constructivisme perquè considera la persona de forma individual, no col·lectiva, i perquè parteix d’unes ètiques donades, fet contrari al “perfeccionisme constructivista”. Sigwick considera l’imperatiu categòric com a principi purament formal, com a “principi d’equitat” i no com a tasca dinàmica que cerca uns darrers ideals racionals.**

#### **Diferència entre constructivisme kantianista i intuicionisme racional**

**Podríem prendre les concepcions generals sobre la naturalesa humana que dirigeixen l’acció com intuïcions i aleshores diríem que la tasca d’elaborar la justícia es intuïcionista perquè els principis que justifiquen el nostre raonament són categories innates.**

**L’Intuïcionisme racional considera que:**

- 1-Els conceptes morals no són analitzables en termes de conceptes no morals i**
- 2-Els primers principis de la moral són evidents per si mateixos**

**Un exemple d’ intuïcionista és: Moore a “Principia Ethica” (1903) i un altre és Ross. Podríem considerar antiintuïcionistas, entre els autors anglesos, Hobbes i Hume i, fora del àmbit anglosaxó, Kant. Rawls es considera un anti-intuïcionista.**

**El intuïcionisme i el constructivisme consideren les nostres relacions socials de diferent manera. El intuïcionisme prescindeix de la nostra relació amb els altres i fa una ètica individualista. En canvi, pel constructivisme hi ha un marc flexible per a les relacions socials; les concepcions moral-socials no estan fixades d’una vegada per totes; la justícia és una tasca en la que és possible avançar. L’objectiu primari del constructivisme és instaurar unes normes bàsiques per a repartir els bens primaris i que serveixi de fonament per a les comparacions personals per mitjà de la publicitat. Mai l’intuïció**

individual o col·lectiva pot substituir el pacte, ja que el pacte mai és perfecte i no és vàlid per ningú de forma total.

En altres paraules, pel constructivisme, primer cal començar per una concepció bàsica d'una societat ben ordenada i després, i des d'ella, desenvolupar els principis més generals de justícia. Hem d'anar, doncs, des de la base i els fets concrets a la interpretació teòrica. La tasca comença fent comparacions en termes de bens primaris mitjançant la publicitat.

Per al constructivisme no te sentit preguntar-se si les parts encerten o no perquè no hi ha fets fora de l'elecció que es fa d'ells. Aquests fets son identificats pels resultants. Es la construcció la que determina els primers principis (llibertat i igualtat) i no al revés. No es tracta, doncs, d'una elecció radical com les de Nietzsche o els existencialistes, sinó d'una elecció sempre incerta i parcial.

La meta, és molt més modesta en el constructivisme que en el intuicionisme. Pel constructivisme hem de posar-nos d'acord en els principis bàsics de justícia per que sigui possible un compromís i les parts no siguin irreconciliables. Però no té sentit "apropar-se a la veritat" perquè cap postura és la correcta. La meta es seleccionar la més racional, donades les circumstàncies. En el constructivisme els primers principis son raonables més que vertaders (el més raonables possible) i aquesta raonabilitat prové d'imaginar la pròpia persona representada en el procés de construcció. En "La justícia com equitat" no diu Rawls que hi hagi una concepció que sigui la més raonable per a tots però si que alguna ha de ser raonable ja que si no hi hagués cap concepció raonable i viable de la justícia no podríem construir res.

### Diferència entre el pensament de Rawls i el de Kant

Rawls diu que difereix de la postura kantiana.

1-Per assignar prioritat a allò social. L'imperatiu categòric kantianà és individual i Kant és un home tancat en sí mateix. Per a Rawls, en canvi, el punt de vista és social i els ciutadans fan justícia com a membres d'una societat ben organitzada.

2- Per la seva concepció de persona. Malgrat la noció de persona fou fonamental en el s. XVIII, encara en Rousseau i en Kant, té, diu Rawls, excessiva ambigüitat. La definició que fa Rawls de persona és: "Ésser humà capaç de prendre part en la cooperació social". Només en la seva vessant social l'home és un subjecte moral, com han defensat sempre els liberals. Es distingeix del "jo cognoscent" de la metafísica i del jo de la psicologia.

### El constructivisme i la heteronomia

Es evident, diu, que Kant hagués considerat el naturalisme de Hume com heterònom; Rawls creu que també per a Kant l'intuicionisme seria heterònom perquè els intuicionistes es valen d'unes idees, conceptes o fets independents de la "concepció de persona".

Contràriament, diu Rawls, Kant creu que les nocions morals han de fonamentar-se en la raó pràctica de les persones que cerquen el regne dels fins des d'elles mateixes com a racionals i raonables. Per a un intuicionisme no es essencial la concepció de persona i, en canvi, per a Kant, sí que ho és.

Segons Rawls, el constructivisme que lle defensa és una concepció més autònoma que l'intuicionisme. L'avantatge del constructivisme, diu, es que implica directament les persones morals en els principis que accepten. Les persones, dirigides per interessos supremes i personals, son elles mateixes autònomes. El problema concret de cada persona és resoldre la dualitat entre les concepcions sobre la naturalesa humana existents i la concepció que cadascuna té de què és l'home a través de la percepció d'ella mateixa.

### Diferència entre el pensament de Rawls i l'utilitarisme

Els esquemes en que es basa el constructivisme són:

1-Prioritat de la justícia sobre l'eficiència o sobre els saldos nets de guanys i pèrdues

2-Prioritat del principi d'igual llibertat.

Ambdós principis són, evidentment, contraris a l'utilitarisme.

### PER A UNA VALORACIÓ DEL PENSAMENT DE RAWLS.

Ja hem dit que la obra de Rawls ha provocat polèmica i ha posat altre cop en discussió el fonament de la moral i la política. Citarem alguns punts discutibles

Nozick, liberal i propulsor de l'utopia de l'estat ultramínim, va contra qualsevol dels motius que normalment s'addueixen per a defensar l'intervenció de l'estat: igualtat, enveja, explotació dels treballadors etc. És, doncs, contrari a un socialisme. Des d'aquesta perspectiva crítica a Rawls el següent:

No tenim cap base per a defensar que el més afavorit no tingui més drets que els altres, doncs és la naturalesa i no el contracte qui dona els drets. No es pot justificar la opinió de Rawls que diu que els dons naturals no valen per aconseguir avantatges socials perquè no provenen d'un contracte. D'una altra banda, per als igualitaristes, com Rawls, que critiquen la desigualtat natural, com pot calcular-se el cost de l'afavoriment per part de l'estat dels menys afavorits? Què passaria si donessim la mateixa qualificació al bon i al mal estudiant per "afavorir" els menys afortunats?

Finalment, diu Nozick, Rawls no estableix en cap moment el criteri que els components de la part original han de seguir per a distribuir

**els bens primaris, i, com a conseqüència, el seu “pacte” es inexistent.**

**Dworkin es troba més proper a Rawls que Nozick. Per a Dworkin, la valoració positiva que molts autors fan a Rawls prové del fet de**  
**1-Constituir un pensament jove i polèmic.**

**2-Sortir del pragmatisme en una societat anglosaxona i voler donar una fonamentació a la ètica en un temps post-modern de fugida i respostes “estètiques”**

**Per a Dworkin, però, alguns punts discutibles del pensament de Rawls són:**

**1- Potser no tots els homes posats en una posició original elegirien amb autonomia racional els dos principis de Rawls. Rawls no té en compte “els jugadors nats” i que els que ell posa en la posició original serien de mena conservadors perquè en la seva ignorància, voldrien assegurar la seva llibertat amb la possessió dels bens bàsics. Un jugador nat, potser, malgrat desconèixer el seu destí social, voldria arriscar-se a guanyar o perdre i no posaria la igual llibertat i el repartiment equitatiu com a base social.**

**2- Una altra crítica, semblant a la de Nozick: Si “i només si” un grup de persones es trobés en la situació que descriu Rawls, faria tal contracte. Mai hi ha un contracte com aquest, amb parts que actuïn amb un vel quasi total d'ignorància i, mitjançant el seu sentit moral, puguin obrar de forma perfectament equitativa. Es tracta d'un contracte hipotètic que, per tant, no és un contracte. Per això la ètica de Rawls no es pot imposar perquè per mes que sigui sensata ningú ha subscrit ni subscriurà mai aquest contracte i ningú l'ha acceptat mai realment. Si utopia significa allò que no té lloc, la filosofia de Rawls és utòpica ja que ens projecta en un món inexistent, l'únic en que vertaderament es podria fer justícia.**

**Rawls respon a aquesta objecció ( de Nozick i Dworkin) dient que, malgrat ser hipotètica i utòpica, la seva ètica ofereix les condicions del contracte que possiblement els contractants elegirien com a preliminars i necessàries. No sembla possible prescindir del ideal o utopia a ètica si no volem caure en una moral merament naturalista.**

**3- Un tercer punt que critica Dworkin és que el fet de no poder afavorir el propi interès és sempre relatiu i transitori perquè, quan la persona aixequi el vel de la ignorància, veurà que hauria estat millor que hagués optat per un altre principi. El fet de decidir una solució quan un es ignorant no és un bon argument doncs la tendència natural és buscar una major informació per a mirar més pel nostre bé; en aquest cas, el contracte antic ja no seria subscrit per tots. La ignorància de la posició original no garanteix la imparcialitat sinó que limita l'abast de l'acte.**

**Certament, per a Rawls, qualsevol coneixement sobre la nostra posició trastorna necessàriament la justícia perquè l'home que coneix, necessàriament, segueix el seu interès. Caldria fonamentar el pensament ètic-polític de Rawls en una antropologia i deduir que l'home moral va contra les seves tendències naturals.**

**V Camps, d'altra banda, critica tots els transcendentalistes, entre els quals inclou Rawls. Cita Wittgenstein per a justificar la seva postura; aquest pensador, diu, que si l'ètica ha de parlar en termes absoluts sempre és inefable. La ètica, pel contrari, diu V. Camps, és acció concreta; les idees no són reguladores sinó encobridores de la experiència. Les ètiques transcendentalistes, diu, són: 1- fal·laces 2-supèrflues i 3- contraries a l'autonomia.**

**1-Fal·laces perquè cap subjecte empíric és capaç de representar el punt de vista de la racionalitat. No ens podem tancar en una imparcialitat en la que deixem de banda la varietat de sentiments de l'individu**

**2-- Es supèrflua perquè sota l'imperatiu categòric de Kant hi cap qualsevol acció**

**3- Finalment, va contra la autonomia, perquè la persona actua per interessos suprems i no personals.**

**Cal, diu, una ètica més minimalista i incoherent i personal. Però, tornem a preguntar, seria encara una ètica?**

#### **BIBLIOGRAFIA UTILITZADA**

**RAWLS JOHN. Justicia como equidad. Materiales para una teoria de la justicia. *El constructivismo kantiano en la teoria moral* Tecnos (1986) Tr. Miguel Angel Rodilla**

**RAWLS JOHN *Teoria de la justicia* FCE Méjico 1978. Tr. M Dolores González. Títol original: *A Theory of Justice*. Cambridge. Mass 1971**

**RAWLS JOHN: *Sobre las libertades*. Paidós 1990. Intr. Victoria Camps**

**RAWLS JOHN: *El liberalismo político*. Grijalbo Mondadori. Tr. Antoni Domenech**

**RAWLS JOHN: *Libertad, igualdad y derecho*. Conferencias Tanner de filosofia moral. Ariel 1988. Tr. Guillermo Valverde Gafaell**

**BELL DANIEL *El advenimiento de la sociedad post-industrial*. Alianza Universidad. (1989). Tr. Raul Garcia y Eugenio Gallego.**

**Títol original: *The Coming of the Post-Industrial Society* 1973**

**CAMPS VICTORIA *La imaginación ética*: Ariel (1991)**

**DWORKIN RONALD *Los derechos en serio* Ariel Derecho (1995) Tr. Marta Gustavino. Títol original: *Taking Rights Seriously* 1977**

**DWORKIN RONALD** *La comunidad liberal*. Universidad de los Andes (1996). Tr. Claudia Montilla.  
**NOZICK ROBERT**. *Anarquía, estado y utopía*. FCE (1988 )Tr. Rolando Tamayo. Títol original: *Anarchy, State and Utopia* 1974